

Oponentský posudek dizertační práce

„Příčinná souvislost jako prvek právní odpovědnost“

Jméno disertanta: **JUDr. Josef Haščák**

Oponent: Doc. JUDr. Jaromír Harvánek.CSc

Předložená práce si volí vysoce aktuální téma, které je stále živé a přestože se jedná o velmi významnou problematiku, není v současnosti příliš traktované. Autor dokázal nalézt umně dokonce oblast, jejíž hlubší zpracování je velmi potřebné. Současný stav poznání umožňuje snad další dlouhodobý zájem a možnosti o zkoumání a rozpracovávání této problematiky. Zvolené téma patří k vějíři typických témat obecné i odvětvové právní teorie. Je chvályhodné, že autor prolíná do jeho řešení jak teoretické, tak praktické přístupy včetně zcela praktických *caus*. Dokáže umně přecházet z obecně teoretických metod přecházet k metodám ryze praktickým a předkládat tak (mj.) odůvodněné jak induktivní, tak deduktivní závěry. Autor předkládá mimořádně náročné téma a výsledky jeho zpracování jsou zcela jistě podnětné. Soudím, že svědčí o kvalifikaci autora ve zvoleném oboru.

Z hlediska systematického je práce příhodně členěna do 6 částí, včetně úvodu a závěru.

Po krátkém úvodu, v němž jsou nastíněny cíle práce, pokračuje text obecnějšími otázkami. Jde zejména vymezení pojmu odpovědnosti včetně nárysu jednotlivých koncepcí odpovědnosti, se zvláštní pozorností k problematice subjektivní a objektivní odpovědnosti. Na tomto místě jsou poměrně plasticky shrnuty názory a určité střety tehdejších představitelů zejména občansko-právní provenience, na koncepcie právní odpovědnosti a další s ní bezprostředně spojené otázky. Bylo by celkem zajímavé učinit úvahu na téma jak by v současné době bylo možné naložit např. s tzv. extenzivní koncepcí právní odpovědnosti, jež se v dané době jevila jako sice specifická ale perspektivní.

Další část této pasáže je zaměřena zejména na jednotlivé prvky zaviněného porušení právní povinnosti, se snahou autora zaměřit je resp. dovést až k příčinné souvislosti, která je smysluplným obsahem práce a zájmem disertanta.

Nemohu si odpuštit poznámku, přes jasnou myšlenku, že vše souvisí se vším, že tato část na mne působí poněkud akcesoricky, až jakoby nadbytečně resp. netvoří příliš logický vstup do vlastního jádra problematiky. Může to být i proto, že by čtenář očekával jinou systematiku těchto pasáží. Tato myšlenka se nabízí i pro to, že by se samy osobě mohly sloužit jako téma samostatné práce. Samozřejmě v této souvislosti pomímám notoriety, in favorem kandidáta a jeho volby, že příčinná souvislost je jedním z prvků či součástí objektivní stránky deliktu.

Završením této kapitoly je část nazvaná, „ Obecně k odpovědnosti v soukromém právu“ tento název by evokoval čtenářovo očekávání, že práce obsahuje i určité doteky zvoleného tématu do jednotlivých soukromoprávních odvětví. Soudím, že by bylo vhodné zpracování například odvětví pracovního práva, tam především problematika kauzálního nexu v oblasti pracovních úrazů či nemocí z povolání, kde dochází k postupnému náběhu jednotlivých nároků náhrad škod na zdraví, což v teorii i praxi přináší specifické problémy. Potom by ale byl nezbytné doplnit samozřejmě i následující kapitolu, která pojednává o české judikatuře (na niž je zaměřena kap. 5.1 sledované v následující části).

Na rozdíl od dalších kapitol, zde podle mého názoru autor neprojevuje příliš mnoho odvahy k vyjádření vlastních stanovisek. Těžko soudit, zda je to dáno současným stavem poznání těchto otázek nebo jde o autorský záměr reprezentovaný faktem, že jde přece jenom o vstup do problematiky.

Jádro práce tvoří další části textu, kap. 3. a následující. Zde je traktován význam příčinné souvislosti pro právní odpovědnost jak z hlediska jeho obecného chápání, tak jejich filozofických kořenů. Chápu obtížnost zpracování těchto otázek, ale doporučoval bych jejich doladění v ústní části obhajoby. Zatímco Aristotelova koncepce vyznívá přesvědčivě, nelze to říci dílech Davida Humea a jeho dotekům k pojetí J. S. Milla a zejména I. Kanta.

Za zdařilé považuji partie hovořící o zvláště obtížných otázkách korelace kauzality, kauzálně relevantních faktů, podmínky nutné a některé další limity při prokazování kauzálního nexu a také možné odchylky.

Další kapitola se věnuje charakterizování teorií příčinné souvislosti, které příhodně člení na individualizující teorie včetně teorie podmínky (s určitým otazníčkem, kterého si je autor dobře vědom - zda je vlastně ke skupině individuálních teorií přiřaditelná) a dále generalizující teorie s dominující teorií adekvátní příčinné souvislosti. mj. opora kandidáta zejména o málo známé dílo Hart, H. L. A., Honoré, T.: Causation in the Law. Second edition, Oxford University Press, 1985 umožnila nastolení problematiky analytického spojení událostí versus vedlejší spojení událostí, vyznívající přesvědčivě, má pro zvolené téma relevanci mohlo by sloužit jako vodítko při řešení konkrétních sporů i v praxi.

Část pátá se věnuje propojení obecně teoretických poznatků a praxe v návaznosti na českou a česko-slovenskou judikaturu. Soudím, že poměrně plasticky dokumentuje značnou obtížnost těchto otázek a problémy, které v jednotlivých zvláště složitých kauzách musí Nejvyšší soud řešit. Považuji za správné, že je zde kritizován přístup soudů k příčinné souvislosti, jež ji chápou jako ryze skutkovou otázku.

Přesto že se jedná o relativně „starší“ judikaturu je tento postup poněkud překvapivý a to i s ohledem na modifikaci tohoto názoru v rozhodování Ústavního soudu. Přikláním se také ke kritice sledovatelné nekonceptčnosti přístupu soudů k příčinné souvislosti, neboť není patrné, z jakých teoretických základů vlastně soudy při svém rozhodování vychází. Tím je v konečném důsledku poměrně silně narušována zásada předvídatelnosti soudních rozhodnutí.

Mám za to, že by k zvýšení kvality práce i celkovému vyznění a čtivosti textu přispěl i možný nástin rozboru judikatury trestního kolegia Nejvyššího soudu, která však na tomto místě práce absentuje.

Vedle nesporných kvalit této práce je nezbytné také poukázat na určité nedostatky, které se koneckonců musí v takto rozsáhlé dizertaci projevit. Především se domnívám, že k uživatelskému komfortu čtenáře by přispěly některé citace např. na straně 93 chybí citace díla I. Kanta. V některých částech práce je odkazována na některá díla zejména zahraniční provenience tak. např: Mackie, J.: The Cement of the Universe, Oxford 1974 bez bližší identifikace stran. Na jiných místech práce by důslednější citace přispěly k úplnější korektnosti formální stránky (str. 99, 103, 105 aj.) Domnívám se, že by zejména při úvahách publikace této práce byla vhodná ještě důslednější korektura, tím by měl být tento zbytečný nedostatek zhojen.

Na některých místech práce dochází k přebírání archaismů, což je patrně logicky dáno používanými literárními prameny „,arci musíme si uvědomit“ str. 114. K drobnostem tohoto druhu lze také přiřadit fakt, že v důsledku nedůsledné korektury textu, nebo autorovy tendence k jakémusi zkratkovitému vyjadřování dochází ke zbytečným rozpakům čtenáře, jakou vlastně myšlenku autor chtěl prezentovat. Tak např. na straně 107 patrně chybí v souvětí sloveso, obdobně na straně 140. Na straně 40 se odkazuje na kapitulu o vývoji názorů na právní odpovědnost v československé právní vědě. V práci však tato kapitola není obsažena. Do této kategorie poté patří přepisy typu polák- správně pošták , škodový- škodní nárok, pojem se nepožívá- nepoužívá. Vše možná samozřejmě může být vysvětlitelné i vnějšími vlivy při zpracovávání toho náročného tématu.

Souhlasím s konstatováním, že judikatura v oblasti soukromého práva trpí vysokou mírou nekonzistentnosti, žel neexistuje žádná jednotící koncepce dokonce ani převažující názory na to, která z teorií má být používána při identifikaci zkoumání příčinné souvislosti. To že se občas proklamuje příklon k adekvátní teorii je poměrně nepřesvědčivé, neboť řešení některých konkrétních otázek pak jde (nutně) proti zdravému rozumu. Do ústní části bych kladl otázku- na kterých konkrétních judikátech by bylo možné tento konflikt demonstrovat?

Práci považuji za přínosnou pro právní teorii i praxi. Kandidát prokázal schopnost tvůrčí práce s odbornou literaturou domácího i zahraničního původu. Práce tvoří utříděný celek informací, je způsobilá minimálně nastínit některé cesty řešení či vyvolat potřebnou diskuzi k těmto otázkám, které nejsou opatrně řečeno příliš v centru zájmu právní teorie.

Zvláště bych chtěl vyzdvihnout partii týkající se příčinné souvislosti v procesním právu označené jako 5.2. Je zde velmi vhodně a potřebně připomínáno, že žel před českými soudy je velmi málo frekventovaný institut tzv. substancování. V praxi totiž poměrně velmi často nastávají situace, kdy v rámci sporu o náhradu škody nastává neúspěch žalobce „jen“ v důsledku neschopnosti prokazovat příčinnou souvislost, například při způsobení škody v souvislosti s lékařským zákrokem, obdobná situace je u náhrady škod plynoucích z pracovních úrazů.

Za kladné rovněž považuji, že se dizertant pokusil propojit závěry a poznatky z oblasti kontinentálně evropské a anglosaské. Jestliže v jiných případech dochází i

k tomu, že roubování anglosaské teorie do kontinentální vyznívá poněkud násilně, v této souvislosti je považuji za zcela případné. Úvahy o příčinné souvislosti a ztráty naděje resp. příležitosti, určitě umožňují či umožňovala by překonávat přílišný formalismus v rozhodovací činnosti kontinentálních soudů včetně českých. Jejich běžná aplikace by umožňovala vnesení zdravého rozumu a ekvity, zejména při rozhodování zvláště obtížných případů.

Je otázkou, zda je překvapivým nebo „logickým“ zjištěním, že posuzování problematiky příčinné souvislosti je v obou kulturách obdobné. Jeho základem je použití testu „conditio sine qua non“ či „proč“ a „došlo by“? Na tom nic nemění okolnost, že tento test je vlastně spíše záležitostí kauzality jako takové a další možné korektivy se ho „netýkají“ a vztahují se spíše k určitým limitům prokazování příčinné souvislosti eventuálně dalších podmínek, zda především v mezních případech bude prokazována odpovědnost škůdce, ev. je nezbytné průkaz příčinné souvislosti na celých 100%.

Opětovně se zde téměř nabíledni nabízí otázka do ústní části – jaké řešení „dílčí ztráty šance“ pro české soudy by kandidát nabídl v očekávání, že bude následně velmi pravděpodobně prověřován i testem ústavně-konformního výkladu?

Po celkovém posouzení práce jsem dospěl k závěru, že autor v práci prokázal schopnosti samostatné odborné práce v daném oboru, zvládnutí metodik příslušných svému oboru, schopnost systemizace zkoumané materie a základy tvůrčího myšlení. Předložená disertační práce naplňuje požadavky kladené na doktorské disertační práce.

V Brně dne 10.5.2012

Doc. JUDr Jaromír Harvánek.CSc